

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, dne 8. julija 1938.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Kam gremo?

Misli po veliki kmetijski anketi.

Pred dobrim mesecem je bila v Ljubljani velika kmetijska anketa. Pet dni je zasedala v štirih odsekih, obravnavala nad 30 v stroko spadajočih poročil ter prišla do ugotovitve, ki bi morale globoko zresniti vso našo javnost, a ta jo je komaj zabeležila. Naše časopisje, verno ogledalo časa in razmer, ima dovolj prostora za vse mogoče nesmiselnosti, le za resno posvetovanje, ki je obravnavalo eno izmed naših življenjskih vprašanj in ki bi moralo glasno in globoko odjekniti v vsem narodu, se ni brigal prav za prav nihče razen ozkega kroga poklicnih strokovnjakov in kmečkih ljudi, ki na svoji koži čutijo, da gremo nevzdržno nazaj in navzdol. Le kako trpko so morali vsi ti možje opazovati navedeno brezbriznost vseh »merodajnih činiteljev« za vprašanje, ki je v prav veliki meri jedro slovenskega vprašanja sploh.

Kaj je torej ugotovila omenjena anketa, ki je imela poluradni značaj, saj jo je sklicala banska uprava, in tudi večina poročevalcev je bila iz vrst strokovnih uradnikov? Predvsem to, da živi od kmetijstva še zmerom 60 odstotkov slovenskega naroda. Slovenci smo torej še vedno kmečki narod, čeprav se peča z industrijo, obrtjo in rudarstvom že tudi okoli 25 odstotkov prebivalstva, a sta vsaj industrija ter rudarstvo skoraj vsa, obrt pa tudi delno v rokah tujega kapitala. Po prevratu smo sicer »nacionalizirali« skoraj vso industrijo in rudarstvo, a »ljudski« del tedanje narodne vlade se v to vprašanje sploh ni hotel vtikati, zato je pa lahko potem njen »nacionalni« del brez nadzorstva pobasal milijone in milijone ter nato izročil vse skupaj zopet nazaj večinoma nemškemu in judovskemu kapitalu. Pozneje lastnih kapitalistov imeli nismo, da bi si bili ustvarili kako lastno industrijo, a precejšen del po združništvu zbranega narodnega imetja smo rajši nesli izgubljeni po južnih pokrajinah, Slovenijo pa — kolikor to centralizem sploh dopušta — prepravljali tuji kapital, kateremu morajo tlačaniti tiste množice kmečkega ljudstva, ki jih ne more preživljati gruda.

Slovenski kmet ima namreč odločno premalo zemlje, da bi ga mogla preživljati. Nad polovico naših kmetov je majhnih kmetov, in v Sloveniji pride na glavo kmečkega prebivalstva polovico manj zemlje kakor v Nemčiji ali drugih zahodnih in severnih državah, razen tega je pa velik del te zemlje še slab: ponokod je zemlja preplitva, drugod je preveč padavin, v tretjem kraju je zamočvirjena itd. Doslej je bilo izvršenih vseh melioracij komaj na 8.000 ha, a izboljšati je nujno treba še nad 100.000 ha. Po dosedanji poti bomo meliorirali torej vsaj še kakih 300 let, in tudi novi melioracijski sklad ne poroščuje Sloveniji, ki bo vanj plačevala prav znaten del, nobene soudeležbe.

Slovensko kmetijstvo ima po večini živinorejski značaj, vsaj zadnjih 20 let pred vojno se je zelo uspešno usmerilo sem. Imeli smo dobre trge za meso in mleko, zato je naglo napredovala kakovost naše živine in z njo tudi mlekarstvo. Po vojni gremo na vsej črti nazaj. Število naše goveje živine se je po vojni zmanjšalo za eno petino glav, in medtem ko je naša živina kakovostno marsikje celo nazadovala, so pa šli povsod drugod medtem zelo hitro naprej, zato naglo izgubljam položaj, ki smo ga že imeli. Mi nekaj živine izvažamo, a ta izvoz je pristradan, zlasti če bi vsak Slovenec pojedel le polovico toliko mesa, kot ga pojedjo na glavo po drugih kulturnih deželah, bi mi morali precej živine že uvažati. Razen tega je naša živina slaba, ker ima mnogo premalo in pre-slabe krme (nemeliorirani in zanemarjeni travniki!). V tesni zvezi s tem je tudi mlekarstvo. Medtem ko so naše združne mlekarne sprejele še pred vojno 10 milijonov litrov mleka in so ga prodale v svežem stanju, kar je kolikor toliko rentabilno, skoraj 6 milijonov litrov, ga sprejmejo sedaj ko-

maj še dobrih 8 milijonov litrov in prodajo v svežem stanju 3 milijone litrov. Pri nas pridobivamo komaj 291 litrov mleka na ha obdelane zemlje, v Nemčiji pa 905 litrov, razen tega je pa naše mleko za predelavo še slabo v mikrobiološkem pogledu. Pridelek mleka se je pri nas samo v zadnjih letih zmanjšal za tretjino, in medtem ko smo ga samo leta 1924, samo v Avstrijo izvozili nad 11 milijonov litrov, je sedaj ves uvoz skoraj ugasnil, da, celo na našem slovenskem domačem trgu nas že izpodrivajo mlečni izdelki z juga. V mlekarskem združništvu je vladala vsa povojna leta anarhija ter je na tleh. Glede ostale živinoreje bi bilo pripomniti, da moramo konje že uvažati s Hrvaškega, a svinjskega mesa nekaj izvozimo, zato moramo pa že tudi uvažati mast s Hrvaškega. To je pogled na našo »visoko« stoječo živinorejo...

Še slabše je s poljedelstvom. Za žitorejo je ugodnih le nekaj predelov Slovenije, a še tam imamo zelo slabo seme, zato uvažamo na tisoče vagonov hrvaškega in vojvodinskega žita. Nadprodukcijo imamo pri krompirju, a ga nimamo kam prodati. Dobro bi lahko vnovčili fižol, a ga moremo le malo izvažati, od hmelja ima dober dobiček le Savinjska dolina. Naša zemlja je izčrpana, za predraga umetna gnojila ni denarja in v obdelovanju zemlje smo zaostali že celo za nekaterimi jugoslovanskimi pokrajinami.

Doslej nas je iz te mizerije izrezaval gozd, ki je pa že preveč izsekan. Zato se je tudi na tem področju bati najhujšega. V gozdni industriji smo daleč zaostali, zato gredo tu milijoni narodnega imetja letno v izgubo.

Pri vsem tem so pa naše dajatve vedno večje. V samih kmečkih občinah je znašala lani fiskalna obremenitev na glavo pri nas 128 din, v vseh ostalih banovinah pa povprečno 50 din, a vsa obremenitev z državnimi in samoupravnimi dajatvami je znašala pri nas 907 din, drugod pa 586. Kje so pa potem še velikanski prispevki v razne fonde, ki jih je vsak mesec več in iz katerih ne prejemo skoraj ničesar. Za kmečki kredit so nadvse vzorno skrbele naše rajfajzovke, ki so nam jih lani dovolili sanirati s lastnimi sredstvi, za katere je pa zelo dvomljivo, če bodo mogle še kdaj zavzeti svoje nekdanje mesto spričo dobro preračunane osreditve vseh kapitalij v državne denarne zavode, ki so za slovensko gospodarstvo brezpomembni.

Tako gre osiromašenje našega kmeta nevzdržno naprej. Drugod se uvajajo vedno nove panoge zavarovanja, medtem ko zavarovanja zoper točo, ki nam naredi letno kakih 20 milijonov dinarjev škode, kratko in malo ne moremo uvesti, kaj šele starostno zavarovanje!

Življenjska raven našega kmeta je padla daleč pod raven kmeta v srednji Evropi in nihče, ki potuje po naši lepi slovenski zemlji, si niti misliti

ne more, koliko se danes pri nas po kmetih prestrada. Imamo na deset tisoče bajtarjev, ki pride-lajo komaj za nekaj mesecev v letu, a tistih nekaj dnin, ki jih kje ulovijo, je plačanih marsikje celo izpod 10 din na dan. Večje dneve pa srednji posestnik sploh plačati ne more, ker tudi njegovo lastno delo pogosto ni niti toliko plačano. Nekoliko na boljšem je le Gorenjska, a najobupnejši je položaj v vzhodni Sloveniji. Včasih so tvorili prav močan vir dohodkov Slovenije prihranki naših izseljencev, sedaj nam je pot v svet skoraj zaprta. Tako razpolaga danes naše kmečko prebivalstvo z okroglo 83 milijonov delovnih dni, od katerih je pa izrabljenih komaj dobrih 60 milijonov.

To je le nekaj površnih pogledov na današnji položaj našega kmeta in kmetijstva. Kakšni so izgledi za bodočnost? V sedanjih okoliščinah gremo mi neizogibno in nevzdržno navzdol. Medtem ko smo se pred vojno hitro gospodarsko in kulturno dvigali, pa po vojni nismo le obstali, temveč vsaj gospodarsko v mnogih pogledih celo nazadovali in nas danes prehitujejo vsenaokrog; marsikje tudi na naš račun. To je bridka bilanca našega povojnega hiševanja.

Kdo je tega kriv? Deloma zunanje okoliščine, deloma pa mi sami. Kakor smo polagoma očitno likvidirali ves svoj slovanski politični program

tako pa v svoji popolni nezrelosti in lahkomišelnosti kakoga slovenskega gospodarskega programa po vojni sploh nikoli poizkusili nismo ustvariti. Ali je imel v vseh povojnih letih en sam slovenski politik kak gospodarski program? Ali se je en sam izmed njih sploh zanimal zanj? Pa saj so celo naši »gospodarski krogi« sami brez vsake orientacije in programa. Nad pol stoletja imamo že Zbornico za trgovino, obrt in industrijo, pa nam še do danes z vsem svojim aparatom ni bila zmožna podati niti pregleda ne naše trgovine, ne obrti in ne industrije, kaj šele, da bi raziskala vse mogočnosti in pogoje teh treh gospodarskih panog, ustvarila program zanje ter ga skušala smotno izvrševati. Koliko imamo pri nas gospodarskih publicistov in kdo bere njih sestavke? Da, imamo na tucate kavarniških omizij, ki se že leta in leta lačni strastno prekajo o raznih ideoloških doktrinah, razvijamo zastave in ustanavljamo vedno nove uniformirane skupine, a od dneva do dneva vemo manj, kam nas te zastave in uniforme vodijo. Navzlic temu, da imamo na pretek »priznanih« voditeljev, vedno manj vemo, kam smo prišli in kam sploh gremo, zato se pač ne moremo čuditi, če se polasča širokih množic vedno bolj razočaranje in če začenjajo izgubljati vero v odkritost vseh nekdanjih gesel.

Ali se bo slovensko izobraženstvo, vsaj tisto, ki je še neodvisno, v teh časih zavedlo svoje dolžnosti pred narodom in pred zgodovino?

A. B. C.

„Narodno in državno edinstvo“

Sporazum, ki so ga sklenili 7. oktobra 1937 voditelji izvenzbornične hrvaške in srbske opozicije, je izzval v mesečniku »Misel in delo« uvodnik z napisom »Narodno in državno edinstvo« (gl. št. 11. za november 1937 navedenega mesečnika). Nepodpisani spočetnik uvodnika se je lotil hvalevrednega poskusa, podati zgodovinsko in teoretično opravičilo gesla. Ta poskus štejem za hvalevreden zaradi tega, ker ne poznamo političnega gesla, ki bi se znalo glede splošnosti in neokvirnosti kosati z zgornjim. Trditev, da obstaja toliko določitev gesla, kolikor nešteti politikujočih sestavkov se je o njem napisalo in kolikor nešteti govori je bilo o njem izrečenih, ni popolnoma nič lahkomišelnost. Toda vse te neštete določitve gesla so politično-strankarske improvizacije, pri katerih nikoli ni toliko računa z logiko, resnico in razločnostjo, kot z neposredno zaželenim učinkom izraza.

Zato je sestavek, ki hoče izven obsega dnevne politično-strankarske polemike razviti utemeljitev, pomen in naloge podanega gesla, vreden natančnejše obravnave. Ta vtisk imamo še celo, če upoštevamo stališče, s katerim je isti mesečnik odgovoril na zamisel strnitve narodnih sil, sproženo od slovenskih revij. (Gl. »Slovenija« od 1. julija tega leta št. 26), in če se spomnimo, da označuje »Jutro« isti mesečnik za »našo najboljšo revijo«, kar nedvomno pomeni »najboljšo revijo jugoslovenske smeri v Sloveniji«. Katere revije te smeri še obstajajo, nam sicer ni znano.

Pisec prizadetega sestavka vidi v gornjem geslu pojem nacionalne države. Pri poskusu dokaza za to uvodno njegovo trditev pa sega pisec po izrazu, ki ga srečujemo v sestavku sploh prvič. Ta izraz naj bi ustvaril posebno določnost članka, konciznost misli in izraza. To je izraz »močanski«. Za določitve in strnjeno izražanje pa so prikladni

Najboljši šivalni stroji in kolesa

ADLER

PO izredno nizkih cenah pri tvrdki

Josip Petelinc, Ljubljana

za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Večletno jamstvo

Pouk v umetnem vezenju brezplačen

— tako vsaj mislimo — prilastki le tedaj, če so sami za sebe dovolj določni, in ne že tedaj, kadar mogoče v zvezi z drugimi besedami, da, s celim stavkom in sestavkom šele omogočajo slutnjo, kaj je hotel z njimi povedati uporabljalec izraza. Tega pomena ne moremo priznati novi skovanki »močanski«, o kateri bi se smeli po načelu jezikovne razvojnosti celo bati, da prihaja iz »moče«. Če razumemo piscev stavek, da »pomeni nacionalna država okrepitev močanskega položaja naroda«, pravilno, potem bi ga mi zapisali, da »pomeni nacionalna država poudarek pretežnosti pomena naroda«. Gotovo je, da podobne dvomljivosti niso v prid jasnosti določitev, temveč jim škodujejo.

Toda, ali ima pisec prav, ko vidi v danem geslu pojem nacionalne države? Vzemimo dva klasična zgleda: Francijo in Nemčijo. Prvo zaradi tega, ker velja za najstarejšo nacionalno državo evropske celine, drugo zaradi tega, ker njeno geslo »Ein Volk, ein Reich« (»en narod, ena država«) natančno soglašja z gornjim geslom. Kaj se nam razodene?

Francija je enonarodna država, oziroma velja za tako. In vendar se njeno področje (v Evropi) ne ujema z narodnostno mejo Francozov. Imate Francoze, ki govorijo prav natančno isti knjižni jezik, kot »francoski« Francozi, na primer Švicarje, Valonce, Kanadčane. Kljub temu ne boste našli na Francoza iz Francije, ki ne bi razumel v pojmu »Francija« istočasno, hkrati »francoskega naroda« tako zelo, da mu je »nacionalna edinost« hkrati že »državna edinost«, in zato ne bo nikoli govoril o »nacionalni in državni edinosti«. Eden od obeh prilastkov je preprosto odveč, pa je Francija vseeno nacionalna država, taka, ki pomeni poudarek pretežnosti pomena naroda v državi. Ne samo to, prav zaradi tega, ker je eden od obeh prilastkov odveč, je Francija tipična nacionalna država.

Nemčija, zlasti sodobna, razglašja načelo »Ein Volk, ein Reich«. Vsi vemo, da to geslo ni izr-

pano s političnimi mejami tretjega rajha, vemo, da vsebuje to geslo več kot zemljepisni pojem nemške države. In vendar je to geslo vodilo današnjih nacionalnih Nemcev, vidijo oni s tem geslom izražen svoj pojem nacionalne države brez ozira na dejanske meje zemeljske države. Nemcem se zdi prav, da poudarjajo, da se jim pojem »Volk« ne ujema s pojmom »država«. Nemci nimajo občutka za istost obeh pojmov, kakor ga imajo Francozi. Nemcem je ločitev, sporednost obeh pojmov potrebna prav zato, ker jim zemeljski pojem nacionalne države, določene po političnih mejah, ni dovolj.

Od pisca domnevano pojmovanje nacionalne države v obliki danega gesla torej ne velja, ne najde pa tudi logičnega zgleada in — izgleda. Ta verjetnost je vsebinsko tiščala tudi pisca dotičnega sestavka: posegel je po — vzrokih mednarodnega priznanja naše države. Zato mu ni važno, ali je bila zavest skupnosti in edinosti (zakaj »in edinosti« in zakaj naenkrat »edinosti«, ne več »edinstva«?) res že popolnoma prežela Srbe, Hrvate in Slovence in tako ustvarila trdne podlage za sintezo »naroda in države«, temveč mu je pomembnejše »dejstvo«, da je dobila »naša država mednarodno priznanje zaradi tega, ker je po tedanjih soglasnih izjavah vseh narodnih zastopnikov predstavljalo slovenstvo, srbstvo in hrvaštvo en sam jugoslovanski narod.«

Dasi pa tako pravi, ne prikriva sam, da so bili v dveh desetletjih po zedinjenju na vladi zastopniki mnogih strank, ki so — kadar so bili zgoraj — vedno priznavali načelo narodne in državne enotnosti, najsi so — kadar so bili spodaj — govorili drugače, tako da smo se morali sprijazniti celo s tem, da kaže ena in ista stranka sočasno vladno in opozicijsko lice (namreč da je sočasno za gornje geslo in proti njemu). Če to ve, zakaj polaga važnost na to, da so bile baje tedanje izjave takih narodnih zastopnikov soglasne v tem, da predstavljajo en sam jugoslovanski narod? Zakaj pritegne izjave teh zastopnikov v drugotnem pomenu, in ne v prvotnem, ki je bil v resnici za odločilno malost drugačen. Kolikor se točno spominjamo, so celo takratni zastopniki Slovencev, Srbov in Hrvatov pred mednarodnim svetom zatrjevali, da se čutijo ti narodi v potrebi postaviti skupno državo, in ne en narod. Kolikor se točno spominjamo, je dobila naša država mednarodno priznanje zaradi tega, ker je ta svet priznal, da hočejo Slovenci, Hrvati in Srbi poslej živeti v skupni državi. Spominjamo se celo, da so države, ki so podpisale pakt društva narodov, prevzele celo izrečno obvezo vztrajati pri demokraciji in demokratičnem upravljanju svojih zemlja in prebivalstva. Kaj poreče pisec dotičnega sestavka k tem spominom? Kaj poreče na to, da so politična glasila tiste misli, ki odseva iz njegovega odstavka, in politiki takega naziranja do danes še vedno trdili, da sme biti pri nas le toliko demokracije, kolikor je more služiti danemu geslu, kakor da bi mogla biti demokracija sredstvo za nacionalno kemijo.

Veliko bi mogli navezati na piščevo spoznanje, kako so menjavali naši politiki svoje stališče na-

sproti danemu geslu po tem, ali so bili zgoraj ali spodaj. Toda razmere nam tega ne dovoljujejo. Zato bi pa le smeli ugotoviti, da se nam zdi iskanje formule, ki ne bi slabila »potrebne državne moči, sloneče na sintezi močanskega, državnega rezona«, pa tudi ne izpodrezavala življenjskih korenin naroda, »slonečih na ustvarjalni moči posameznih kulturno, socialno in gospodarsko različnih sestavnih delov«, na las podobno omenjenemu menjavanju. Pisu se zdi iskanje kompromisa med geslom in dejstvi (ki so drugačna, kakor hoče priznati) edino realno vprašanje, tako kakor bi bilo realno vprašanje iskanje kompromisa med ognjem in vodo. Pravilno bi pa sodil, če bi ugotovil, da je vezanje pojmov »naroda« in »države« psihološki nasledek različnosti pojmov naroda in države in izraz volje, da se ta dva pojma stopita, nakar bi postala ta država »Ein Volk, ein Reich«, dasi ne v nemškem smislu, temveč v francoskem, v katerem bo nacionalnost že pomenila državnost. To pa, kar še ni, ne more biti razlog nastanka.

Ali pri razčlenjevanju pomena danega gesla ne gre za polemiko s stališčem, da je bilo geslo razlog nastanka države, temveč gre za to, da ovržemo stališče pisca o pomenu gesla. Po vsem, kar smo doslej doživeli, geslo »narodne in državne edinosti«, ki ga jugoslovenci uporabljajo tudi v slovenskih besedilih v srbskohrvaškem izrazu, namreč kot »narodno (nacionalno) in državno edinstvo«, ni pojmovno nič drugega kot nacionalna edinost, enotnost, enost. Pri tem se podrazumeva vedno že dosežena nacionalna enost, ki jo upodablja ena država. To je pa toliko časa zmotno, dokler se ne poprime vsakega jugoslovanskega državljana te države prvotna, in ne šele drugotna zavest pripadnosti k nemu in edinemu narodu. V ta namen je potrebno, da zdrkne sedanja nacionalna zavest Slovencev, Hrvatov in Srbov na raven provincializma, krajevne posebnosti, ožje podrejenosti. Ali si je ta padeč mogoče predstavljati pri Srbih?

Po domače rečeno: mi mislimo, da ne. Zakaj naj bi torej sedanja realna zavest držala samo pri Slovincih in Hrvatih navzdol? In prav to je načrt in vodilo onih, ki zastopajo jugoslovensko misel. Kajti kljub temu, da se delajo le-ti, kakor da je nacionalna enost zaradi ene države že dosežena, se jim geslo vendarle spreminja v program, ne v podstavo, ker ne morejo spraviti s sveta dejstva, da prav te enotnosti ni, oziroma najmanj še ni. Zato se je poskus utemeljitve pomena in nalog gesla pisca izdatno ponesrečil in ponesrečiti moral. Š.

Vabilo našim bralcem

Vse naše prijatelje in bralce vabimo, da upoštevajo v prvi vrsti trgovine in podjetja, ki oglašajo v našem listu.

Opozarjamo pri tem, da sprejemamo oglase samo od domačih podjetij.

„Dejanje“

Te dni je izšla že šesta številka »Dejanja«, s katero ta priljubljena revija začneja drugo polovico prvega letnika. Kakor po navadi, je vsebina tudi to pot prav pisana in zanimiva. Pozornost vzbujajo že takoj uvodni članek z naslovom »Katoliški človek«, ki ga je napisal X. Y. in ki daje nekako ideološko osnovo tej pretežno leposlovno-kulturni številki. Pisatelj razpravlja v njej o danes tako aktualnem vprašanju, ali je v katoliški skupnosti mogočih več različnih tipov, in odgovarja na to pritrilno. Sodobni katolicizem, pravi pisec, stoji izrazito v znamenju napa in prizadevanja, kako najti podobo takega novega človeka, ki naj bi odgovarjal katoliku v svetu in družbi 20. stoletja. Poudarja pa, da pri tem ne gre za katolicizem, ampak za katoliškega človeka. Članek, ki ga skoz in skoz preveva duh strpljivosti, je napisan izredno jasno in prepričevalno.

Pisan je tudi leposlovni del, ki obsega prispevke v prozi in v vezani besedi. Pesmi so priobčili Fr. Vodnik, čigar »Slovo od mladosti« je v prvi vrsti osebna življenjska izpoved, dasi razodeva hkrati splošno občutje današnjega rodu, Leopold Stanek, ki je s pesmijo »Našemu človeku« znova pokazal nadarjenost, ter Severin Šali in France Jeriša, ki sta oba novince ne samo v »Dejanju«, ampak tudi v našem knjištvu. Prvi je priobčil ljubko pesmico »Spomin«, ki sicer nekoliko spominja na Gradnika, drugi pa je v »Načrtu za sliko« podal lep primer sodobne impresije. Proza sta prispevala Andrej Kolar in Edvard Kocbek. »Noč pred odhodom« je bolj črtica kakor novela in dokazuje, da je Kolar še vedno na prehodu med subjektivno prozo in pravim pripovedništvom. Pisatelj je izbralen stilist in je prav lepo podal spominsko občutje. Vprašanje, ki se ga dotika, pa je nekam nepričakovano. Tudi Kocbekovi »Odlomki« vnovič kažejo, da ima pisatelj izrazit dar za oblikovanje v prozi.

Izmed nadaljnjih prispevkov je posebno tehten članek Viktorja Šmoleta z naslovom »Politika in

kultura«. Pisatelj je povedal pravo besedo o pravem času. Prav tako bo nedvomno vsakdo z zanimanjem prebral istega avtorja poročilo o »Slovaških različnostih«, kjer se lahko poučimo o borbah med novim in starim na Slovaškem. Razen tega prinaša revija odlomek iz poročila »Katoliško stališče o miru«, ki ga je imel na mirovnem kongresu v Ženevi urednik Esprit-ja E. Mounier. Številna so tudi knjižna poročila o domačih in tujih delih. Kakor beremo v opombi na zadnji strani, je številka bistveno okrnjena. —ce.

„Dom in svet v letu 1937“

Tako je naslov brošure, ki so jo nedavno v samozaložbi izdali bivši uredniki in sodelavci »Doma in sveta«. Drobnica knjižica objavlja dokumente, iz katerih je razvidna borba med uredniki in sodelavci ter založnico KTD, in ima zaradi tega ne le aktualen, ampak tudi zgodovinski pomen.

Podpisani bivši uredniki France Koblar, France Stele, France Vodnik v uvodu takole utemeljujejo ta svoj korak:

»Kdor si bo hotel napraviti pravo podobo o težavah, ki so v letu 1937. nastale ob DS-u — prav ob njegovi petdesetletnici — ga poročilo, ki ga je podpisal dr. Jože Debevec (»Iz kronike Doma in sveta od 22. IV. 1937 pa do 2. IV. 1938«, DS 1937-38, str. 204—8), ne bo moglo zadovoljiti. To poročilo ni samo nepopolno, ampak tudi pristransko; poročevalec ne upošteva nobene pismene izjave prizadetih urednikov in sodelavcev, razne objave o katoliški literaturi in svobodi pa dodaja tako, kakor da je »Dom in svet« proti vsemu temu veliko grešil in škodoval katoliškemu mišljenju in hotelju. Zato smo se — izzvani — odločili, da predložimo javnosti tudi naše poročilo o razpravah za obstoj »Doma in sveta«.

Poročilo obsega v nadaljnjem kroniko dogodkov, ki so spremljali usodo »Doma in sveta« v letih 1936—37. Poleg obširne korespondence je treba omeniti posebno obe spomenici sodelavcev KTU-u,

so jih podpisali odlični katoliški pisatelji in kulturni delavci in ki šele prav kažeta jedro spora, o katerem je imela slovenska javnost doslej le nepopolna ali celo nepravilna poročila.

Posebej je treba omeniti tudi odstavek F. S. Finžgarja z naslovom »Spoznanje in dognanje«, v katerem nestor katoliških pisateljev in kulturnih delavcev opisuje zlasti svoje poskuse, da bi rešil »Dom in svet«, ter hkrati z njemu svojsko kleno besedo tolmači nekatere pojave v našem kulturnem življenju.

Knjižico zaključuje izjava Edvarda Kocbeka, ki pojasnjuje nekatere dejstva, ki so spremljala njegov sestavek »Premišljevanje o Španiji«, posebno pa stavek o heretikih, ki je bil, kakor je znano, lani obsojen v »Škofijskem listu«. —nik.

Slovenski pisatelj v češčini

Fran Ksaver Meško: Črna smrt a jiné povídky. Přeložil Antoš Horsák. Vydalo nakladatelství Společenských podniků v Přerově, Masarykovo 16. Tisk vlastního závodu Přerov 1938.

Knjiga obsega poleg glavne povesti Črna smrt še črtice: Pole, Drama za dávných, Dnů, Slovinské gorice, Marie Magdalena, Pod svetlem.

Lepi vrsti čeških prevodov Ks. Meška je Antoš Horsák pridružil še knjigo: Črna smrt in druge povesti. Romantična zgodba iz slovenske minulosti bo našla nedvomno tudi med Čehi mnogo bralcev. Knjižni stiki med nami in Čehi so se v zadnjih letih močno poglobili, in Meškova knjiga je svojstven prinos k važnemu in potrebnemu kulturnemu zblizovanju med obema slovanskima narodoma. Češka izdaja »Črna smrt a jiné povídky« je okusno ilustrirana s perorisbami, naslovno stran pa krasno barvan klišee.

Horsák je lepo prebril preprosto romantično občutje Meškove proze v češčino.

Prepričani smo, da bo knjiga med češkim ljudstvom lepo sprejeta kot prejšnji prevodi našega pisatelja Fr. Ks. Meška.

Kaj more pričakovati od „silosov“ Slovenija?

Dnevno časopisje je zadnje tedne hudo podarjalo pomembnost uredbe z dne 14. preteklega meseca, s katero je ministrski svet sklenil ustanoviti Privilegirano delniško družbo za siloje v Belgradu. Poudarek je bil na tem, da smo s tem v gospodarstvu storili velik korak naprej, in belgrajska »Samouprava« je tej uredbi posvetila celo uvodni članek, v katerem trdi, da je s tem zopet rešeno eno zelo važnih in pomembnih vprašanj našega gospodarstva, v prvi vrsti poljedelstva. »Samouprava« je tako prepričana o koristih, ki jih bojša bo imelo ljudstvo od te naprave, da je zapisala dobesedno:

O pomembnosti in potrebi zgraditve silojev ni treba izgubljati besedi. Ko bodo ti obstajali — in sedaj je gotovo, da bodo postavljeni v najkrajšem času — se ne bo moglo pripetiti, da spekulacija zdaj dviga zdej manjša cene raznim poljedelskim pridelkom ne glede na dejanske potrebe gospodarstva in kmetov. Kmet ne bo prisiljen, da takoj po žetvi proda svoj pridelek za vsako ceno ali ga da takorekoč zastonj, ker ga bo mogel lombardirati v siloju in čakati s prodajo na primerne cene. Siloju bodo vplivali blagodejno na stalnost našega trga deželnih pridelkov in njihovo izbranost, ki je vedno bolj nujna.

Dosedanje skušnje nas uče, da to, kar je mogoče dobro s stališča naše centralne uprave, po navadi ni v dobro našim slovenskim koristim. Zato je potrebno, da k vsakemu takemu primeru zavzamemo svoje stališče, še preden se pokažejo njegovi slabi nasledki, in skušamo nastop takih posledkov vnaprej preprečiti in se proti njim zavarovati. Če pripisuje centrala tej novi družbi za siloje tako veliko pomembnost in je vrh tega zanjo določila velikansko glavnicu 220 milijonov dinarjev, je zadeva vsekakor vredna, da si jo pobliže ogledamo.

Predn pa preidemo na raziskovanje nasledkov te uredbe, mislimo, da je potreba povedati, kaj so prav za prav siloju ali »silosi«, kakor jih imenuje neredba. Beseda je španskega porekla in se glasi prav za prav v ednini silo ter pomeni veliko kaščo. V mednarodnem trgovskem izrazoslovju pa pomeni javna skladišča, ki so tehnično postavljena nalašč za dolgotrajno shrambo žita. Javna skladišča kot taka imajo pravico izdajati o vskladiščenem blagu posebne izkaze, na katere dajejo denarni zavodi posojila.

Po tej predstavi silojev bo vsakomur jasno, da so ti sami na sebi velikansko orodje spekulacije z žitom, najvažnejšo življenjsko potrebo našega in dobri ali slabi njihovi nasledki so odvisni od tistega, ki je lastnik žita. »Samouprava« sicer pravi, da kmet ne bo prisiljen oddati žita ob žetvi za vsako ceno kot dosedaj, temveč da ga bo lahko vskladiščil in na podlagi skladiščnega izkaza dobil denar, ki mu bo potreben, dokler ne bo prodal žita. Vse to velja le na papirju, nikakor pa ne v dejanju. Saj danes vendar niti ne vemo, kje bodo ti siloju stali. Pa naj jih postavijo že kjer koli, za veliko večino kmetov bodo ostali nedostopni ne samo za

radi razdalje same, temveč tudi zato, ker uprava teh skladišč ne bo mogla sprejemati v shrambo zalog izpod neke najmanjše količine. Zato se bodo silojev predvsem lahko posluževali le tisti, ki so tudi dosedaj spekulirali z žitom. In za te bodo siloju imeli pred dosedanjimi zasebnimi skladišči to prednost, da bodo na vskladiščeno blago dobili lahko večja posojila, kar se pravi, da bodo za svoje spekulacije potrebovali manjša lastna sredstva.

Res je, da bodo družbo za siloje ustanovile Državna hipotekarna banka, Privilegirana agrarna banka, Poštna hranilnica in Prizad, ki bodo same podpisale za dvesto milijonov glavnic, in da bodo vsi ostali interesenti na glavnici udeleženi le z dvajsetimi milijoni, toda vse to ni nobeno poročstvo, kar so najbolje dokazale že devetletne skušnje s Prizadom.

Popolnoma naravno je tedaj, da Slovenija nima pričakovati od silojev nobene koristi glede preskrbe z žitom.

Vsem je znano, da so nam spekulacije z žitom potrebe odnesle iz Slovenije že več sto milijonov dinarjev. Žitna spekulacija se je izkazala prav posebno še letos, ko je pritirala cene žita za 100% nad svetovno pariteto, o čemer smo svoje dni že obširneje pisali.

Bil bi pa že čas, da premislimo, kako vsaj ta nepotrební odtok denarja iz Slovenije preprečiti.

Tukaj si more pomagati Slovenija samo sama. Po našem mnenju ta samopomoč tudi ne bi bila tako težko izvedljiva, ker točno vemo, kje je treba zagrabití. Kupiti je treba za celo leto potrebno množino žita že takoj ob žetvi in se na ta način izogniti nakupom v času skakanja cen.

Težavnejša je seveda stvar z organizacijo takega nakupa. Toda zadeva ne bi bila neizvedljiva, če bi pri stvari hotela iniciativno sodelovati banovina. Spomnimo le, da smo že imeli slične ustanove, ki so preskrbovale Slovenijo z žitom po primerne ceni. Ni razloga, da se nekaj podobnega ne bi dalo zopet napraviti. Kar se tiče potrebnega kapitala, stvar ne more biti težavna, ker nam je znano, da je trenutno v Sloveniji nič manj kot pol milijarde dinarjev nezaposlenih likvidnih sredstev, katerih zaposlitev naš gospodarski položaj in razne uredbe naravnost onemogočajo.

H koncu je treba le pomisliti, da v deželo, kjer delavec je najdražji kruh, dobiva pa najmanjšo mezdó, in kjer kmet kupuje potrebne industrijske izdelke po najvišji ceni, svoje pridelke pa prodaja pod ceno, ne more biti blaginje in mora vladati revščina. Zato je le v spremembi takega stanja možna rešitev našega naroda.

Opazovalec

† Anton Schwab

V sredo 29. rožnika t. l., na praznik sv. Petra in Pavla, je umrl v Ljubljani slovenski skladatelj dr. Anton Schwab, po poklicu zdravnik v Celju. Dr. Schwab se je rodil leta 1868. v Savinjski dolini, v št. Pavlu pri Preboldu. Bil je glasbenik iz kroga »Novih akordov«, ki jih je ustanovil dr. Gojmir Krek. Schwab ni bil skladatelj tako široke oblike, kot njegov rojak, Savinjecan Risto Savin, in ne tako genialen, kot šentjurčan dr. Benjamin Ipavc, ki je bil tudi zdravnik. Schwabove skladbe so pa globoko občutene in iz njih odseva resnična pesniška duša. Dr. Schwab, ki je delal za slovensko ljudstvo tudi s pesom, je bil slovenski kulturni delavec, čigar spomin bo ohranjen v slovenski glasbeni zgodovini in bo ostal pomembnejši kot marsikoga drugega, ki je napisal več skladb kot jih je on. Bil je osebno skromen in sam svoj, kakor vsak resničen razumnik, ki mu ni za zunanjo hvalo. Naj počiva v miru, slovenski umetnik!

Za centralizem

Subotiški list »Neven« je napisal konec prejšnjega meseca nekakšne »vidovdanske misli«, v katerih zatrjuje med drugim:

»Bunjevci so za centralistično ureditev, ker hočejo, da vidijo v Belgradu ne samo žarišče naše nacionalne misli, ampak tudi upravnega, finančnega, trgovskega in sploh gospodarskega življenja.«

Kar mora biti pri teh besedah vsakemu odkritemu človeku všeč, je ta naravnostna izpoved centralizma, ki se ne skuša skrivati za razne lažne samoupravne širokosti.

Nad vse pa so bile te besede všeč tudi glavnemu glasilu JRZ »Samoupravi«. Ne samo, da jih je za l. letošnji julij ponatisnila s priznanjem, ampak povod so ji celo, da deli iz njih nauke Zdrženi opoziciji, ker se tej zdi, da le s centralizmom se

pojde več naprej in da je zaradi tega treba sporazumeti se s Hrvati in Slovenci. Takole pravi torej »Samouprava« dobesedno:

Naj te patriotične besede dobro preberejo glavarji in podglavarji Združene opozicije, ker bi se lahko mnogo naučili od naših bratov Bunjevcev, ki zmeraj s ponosom kažejo svoje jugoslovenstvo. Kadar vidimo, kaj delajo danes nekateri bedni poglavarji bivših strank, tedaj šele spoznavamo, kolik je razloček med njimi in temi častitimi Bunjevci.

Te besede »Samouprave« so zaznambe vredne. Zavzemajo se namreč kar naravnost za centralizem, torej za upravni sestav, ki so ga uvedli jugosloveni z vidovdanske ustavo, ki so ga kasneje vse naše vladavine še stopnjevale, ena bolj, druga manj.

Širite naš list „Slovenija“!

Ni čuda, da so nacionalni jugosloveni spričo vseh teh uspehov centralizma brez sape in kar zeleni od konkurenčne zavisti. Da zaradi tega razni udje JNS čisto resno razmišljujejo, če ne bi kazalo, po zgledu strankarskih posameznikov, da se JNS stopi z JRZ. Da bi se bilo to morebiti že davno zgodilo, če ne bi bilo osebnih častihlepnosti vmes. In zlasti ni čudno, če sta »Narodna Odbrana« in njeno dravobansko glasilo z delom JRZ tako zadovoljna.

Dr. Dinko Puc zoper separatizem

V svoji »Slovenski besedi« od 1. t. m. je napisal dr. Dinko Puc, ban petomaški in navdušen priganjač pri vseh centralističnih volitvah, sestavek

o »triumfu sokolstva«. Vsebine v celoti ni da bi navajali, kajti samoobsebnost je, da je popolnoma v duhu jugoslovenstva in v skladu s Pucovo petomajsko dejavnostjo. Dva stavka iz tega miselnega in stilističnega neogljenčka naj pa le zapišemo tudi mi zaradi znanja in spoznanja:

Kaj naj bo proti tej armadi pešiča separatistično usmerjenih skupin v posameznih državah? Ne šteje.

Kakor je videti, je prišel zadnje čase dr. Dinko Puc po vsestranskem premišljevanju in tehtnem preudarku političnih sil do stvarnega zaključka, da ima pri nas samo centralizem prihodnost, tisti, centralizem, ki mu ponekod zaradi lepšega tudi široka samouprava pravijo, to pa zato, ker centralisti upajo, da bodo v njenem znamenju vse zadeve sami na široko upravljali. Zato si utira tudi na zunaj pot tja, kjer je bilo že od nekdanj njegovo edinstveno srce. Zadnjič se je dal pohvaliti od centralističnega »Jugoslovenskega Lloyd« pri čemer je res hotel prevalliti tisto hvalo v svoji nacionalni skromnosti na strokovno globino »Besednih« sestavkov. Sedaj se je pognal naprej in prepeva, sicer nekoliko neubrano, hvalo sokolstvu, pri čemer mu je bilo gotovo v največjo spodbudo dejstvo, da je jugoslovenski Sokol že davno zatrl v svojih vrstah vsak separatizem, ker je že davno uvedel povsod srbsčino, tako v poveljevanju kakor v sokolskih pesmih.

In na vse to je mislil očitno dr. Puc, ko je, krvavečega srca, »ker se ni mogel pridružiti svojim v Prago«, prisluškoval tem glasom, in ko je njegova »duša pela z njimi sokolsko himno«.

Tudi s tem bi bilo treba pomesti

Komaj da so se zaprla šolska vrata, že je opaziti po naših dnevnikih oglase raznih naprav, ki iz bližnjega Nemškega Gradca vabijo ukaželjne Slovenke v gospodinjske in kuharske šole, seveda z dodatnimi tečaji nemškega jezika. Po nekaterih kulinarčnih razstavah, prirejenih pri nas, bi sodili, da je kuharsko znanje pri nas danes vsaj na taki stopnji, da ga ni treba hoditi iskat v podeželski Gradec, kolikor podložniški oziri še zmerom silijo, iskati si takega znanja drugod. Ta zadeva je obenem priča za majhno podjetnost naših ljudi. Ali ni mogoče ustanoviti takih šol, kolikor bi že obstoječe ne prišle v poštev, pri nas in ukaželjnim Slovenkam z lastnimi močmi nuditi neizogibni pouk z nemškimi tečajji? Ali bi taka gospodinjska šola z nemškim tečajem ne mogla privabiti tudi gojenk iz ostalih pokrajin države? Taki oglasi bi utegnili doseči svoj namen, medtem ko bi se dosedanjih kot vabe tujcev pri današnjih nakladah naši dnevniki bržkone mogli izogniti, ako bi se hoteli.

Tudi na Ježici po modi ne zaostajamo (Dopis)

Kakor mi je znano iz tujih virov in tudi iz slovenskega časopisja (ki je o tem že precejkrat pisalo), je bila v bivši Avstriji nošnja belih dokolenk prepovedana, ker so jih nosili le hitlerjanci

Danes jih seveda nosijo svobodno. Ta moda se je razlezla tudi po Sloveniji, in ne samo v tistih krajih na Štajerskem in Kočevskem, kjer žive Nemci, ampak vsepovsod. Celo k nam na Ježico jo je zaneslo, kjer žive pristni slovenski fantje, ki nimajo z nemškimi običaji in jezikom nič skupnega. Poslužujejo se pa takih snežnobelih dokolenk tako nekateri mlajši Sokoli, kakor tudi nekateri slovenski fantje. Lahko jih vidite ob nedeljah, kako ponosno se vozijo na kolesih v kratkih hlačkah in belih dokolenkah, kot bi bila Ježica dunajski Grinzing.

Priprčan sem, da dela naša mladina to v nevednosti in da le slepo sledi modi. Obsojam pa voditelje strank oz. organizacij, katerih udje so ti mladeniči, da jih o pomenu nošnje takih nogavic ne poučijo. Vsaj Slovenski fantje in Sokoli naj bi nas pustili v miru

Opazovalec.

Napredek nemškega časnikarstva

V eni izmed zadnjih nedeljskih števil je objavil »Berliner Tageblatt« daljše poročilo svojega poročevalca dr. Ervina Stranika o slovaškem knjištvu z naslovom »Cvetiče slovaško knjištvo« in s podnaslovom »Bratislava (v originalu kajpak: Pressburg), duhovno središče slovenske kulture«. Če že prezerno fatalno napako, da pisec ne loči slovaškega imena za Slovake, ki zase govore »slovenski«, nas Slovence pa sami imenujejo Slovince, bi tembolj razveselilo rajnkega Björnsona, ki se je pred 30 leti javno energično zavzel za tedanje slovaško rajo pod madžarskimi valpti, dejstvo, da je slovaško knjištvo danes vendarle našlo svoj prostor in zagovor v vodilnih nemških dnevnikih.

Prav v isti številki istega berlinskega dnevnika poroča dr. Schacht iz Zagreba o razstavi mladinskega knjištva v Zagrebu. Dasi se poročevalec v podrobnosti ne spušča in izrečno slovenskih razstavljenih knjig ne omenja, vendar ugotavlja, da bi bila marsikatera izmed razstavljenih knjig treh jugoslovenskih kulturnih krajin vredna, da jo spoznajo tudi Nemci.

Razstava francoske knjige

na ljubljanskem velesejmu naj bi po uradnem velesejmskem katalogu imela namen, dati občinstvu prav splošen pregled francoske proizvodnje, kar se tiče slovstva, lingvistike, zgodovine, narodnega gospodarstva in različnih drugih znanosti. Razstava je bila nameščena v enem najmanjših paviljonov na velesejmu in po poročilih zaradi pomanjkanja prostora niso mogle biti razstavljene niti vse knjige, ki so že dospele v Ljubljano. Obiskovalcem je razstava ugajala, kolikor se tiče razstavljenih del in pomena takih razstav v današnjem času. Stisnjeni način razstave pa je zbudil pozornost posebno pri tistih, ki so vedeli, da je na primer podobna razstava pred nedavnim v Zagrebu bila mnogo obsežnejša in bi tudi slovenskemu glavnemu mestu, ki ni samo znano zgodovinsko središče razumniškega delovanja, kakor se je izrazil francoski poslanik g. Brugere, bila primernejša. Razumljivo je zato, da je na primer prav francoski poslanik v svojem govoru poudaril sicer reprezentativno, pa bolj rečeno simbolično vrednost francoske udeležbe na velesejmu, posebno če upoštevamo, da so bile obenem z razstavo knjige razstavljene tudi posebnosti za lepoticenje. V skorajšnjem času pričakujemo vse bolj obsežno, vnovično razstavo francoske knjige, ki si v Slovincih iz leta v leto pridobiva več čitateljev.

Dva načelno važna odloka

I.

Sklicatelj sestanka nekega akademskega društva v Ljubljani za lastne ude je bil od policijske uprave obsojen na globo 500 dinarjev. Na svojo pritožbo na bansko upravo je dobil sledeči odlok:

Vaši pravočasno vloženi pritožbi z dne 30. aprila 1938 se ne ugodi. V svoji pritožbi navajate, da so akademska društva za svoje delovanje odgovorna le univerzitetni, ne pa politični oblasti. To načelo se pa more upoštevati le, kolikor ta društva delujejo v okviru univerze na akademskih tleh. Kolikor pa nastopajo akademska društva izven univerzitetnih prostorov, so podvržena tudi predpisom zakona o društvih, shodih in posvetih.

II.

Občinski odbor občine Koroška Bela je sprejel na seji z dne 5. marca leta 1938. sklep, da se zaradi ustanovitve društva Rdečega križa v občini Koroška Bela in zaradi zbuditve čim večjega zanimanja med občani za socialna, kulturna in gospodarska vprašanja skliče v smislu §§ 76. in 81. zakona o občinah v najkrajšem času občini zbor društva Rdečega križa in prirejajo za občinarje obveščevalni večeri. Na seji z dne 21. marca 1938 pa je občinski odbor sklenil, da se vrši prvi obveščevalni sestanek z dnevnim redom: Pomen Rdečega križa, Protituberkulozne lige in s tem dolžnosti socialnega dela občine, občinska gospodarska vprašanja, kulturne in prosvetne naloge občanov.

Okrajno načelstvo v Radovljici je ta obveščevalni sestanek na osnovi zakona o društvih, shodih in posvetih § 26. prepovedalo kot nevaren javnemu redu in z nadaljnjim utemeljevanjem, da je spričo obstoječih političnih razmer v občini Koroška Bela pričakovati, da se bo sestanek izrabil za nedovoljeno politično propagando.

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Z., ki ga imenuje Vošnjak oprodo I.-ovega in b. . . to je barabo, skoraj ne more biti drug kakor Malovrh. Razlog za zaničevanje pa je dajal bolj neki dogodek v njegovih mlajših letih, kakor njegovo časnikarsko delovanje. Nekoč je bil namreč segel v pomanjkanju v neki restavraciji v Zagrebu po srebrnih žlicah. Postava ne pozna gladi — umri ob polni skledi, če ni tvoja, pa boš pokopan z vsemi častmi. Kazen zaradi tistih žlic je tepla Malovrha vse življenje. Morebiti, če bi bil izmaknil več, ne tako nerodno, ampak postavno, kakor se spodobi, da bi bil postal veljaven in ugleden mož, nemara še poslanec, če bi bil hotel.

Hribar ga ni maral v službo, vzel ga je pa Tavčar, vedoč, da dobi z njim hlapca, zvestega do smrti. Sprejem Malovrha pri »Slovenskem narodu« je bil absoluten minus za slovensko časnikarstvo, ki se pozna še danes. Dasi nenavadno sposoben, morda najbolj izmed vseh, je obravnaval vse plehko in površno, služeč zgolj miselni lenobi bralcev. Bil je cinik in sarkast, njegovo glavno orožje je bilo smešenje. Brez dvoma je takratni način pisanja mnogo kriv, da je naše časnikarstvo zlasti v polemiki še vedno provincialno. Pa tudi sicer ne dosega višine, ki jo zahteva naš položaj. Gorje mu celo, kdor ne mara tuliti z volkovi — naj okusi pest »višjih interesov«.

Vošnjak me je pripeljal do barab, čeravno še niso obdelane vse vrste fraka. Preden pa se lotim teh, ki so tudi igrali in še igrajo pomembno vlogo, ne bo odveč, če se seznanimo še z nekaterimi nadomestki fraka. Med dišečim frakom in smrdljivimi capami so namreč mnogoteri naslovi nič manj veljavni od škricaste suknje in cilindra. Kadar je

Zoper to odločbo je vložila občina Koroška Bela pritožbo. V tej pritožbi navaja pritožiteljica med drugim sledeče: Da je prirejanje omenjenih obveščevalnih sestankov po § 20., točka 3. zakona o društvih, shodih in posvetih izvzeto od določb tega zakona, in da se ti sestanki tudi po določbah drugega poglavja tega zakona ne morejo obravnavati kot shodi in posveti, da gre marveč za izvrševanje pravomočnih občinskih sklepov, da predstavlja izpodbijana odločba ukrep prvostopnega upravnega oblastva v smislu § 125. zakona o občinah in da je vložena pritožba v prvi vrsti razumeti tako, da ima kraljevska banska uprava izpodbijano odločbo ali razveljaviti ali pa odstopiti spis v postavnem roku upravnemu sodišču v rešitev.

Banska uprava je pritožbo zavrnila kot neosnovano z naslednjim utemeljevanjem:

Občinska sklepa z dne 5. in 21. marca tega leta sta postala sicer pravomočna in bi se smela sama na sebi izvršiti, ako bi šlo pri tem le za predpise po zakonu o občinah. Namera občine, prirejati sestanke občanov zaradi čim večjega sodelovanja in zaradi zbuditve čim večjega zanimanja za socialna, kulturna in gospodarska vprašanja kaže, da gre za imenovana občinska sklepa preko okvira zakona o občinah in da posegajo nameravani obveščevalni sestanki tako v področje zakona o društvih, shodih in posvetih, da je sestanek samo obravnavati po tem zakonu. Vsekakor je občina tudi v primeru, da je pravno zmožna za sklicevanje takih primerov, po prirejanju sestankov vezana na predpise zakona o društvih shodih in posvetih. Sklicevanje na določbe § 20., točka 3. slednje imenovanega zakona ali na to, da občina ni državljani, je ob podanem stanju stvari brezpredmetno. Paragraf 23. zakona o društvih ne izključuje možnosti, da prijavi in odbrži shod ali posvet tudi pravna oseba. Ker je prepoved shoda v smislu § 25. že omenjenega društvenega zakona podvržena svobodnemu predariku upravnega oblastva, je moglo to prepoved ob očitni dejanski razmer v občini Koroška Bela tudi izdati.

V obeh primerih teče tožba pri upravnem sodišču v Celju, ker se je banska uprava v obeh primerih lotila načeloma doslej še nerešenih vprašanj, ozir. vprašanj, ki doslej še niso bila sporna.

Mali zapiski

Prepovedani časopisi

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti:

1. št. 7-8 obzornika »Omladina«,
2. št. 9-10 obzornika »Luč«.

Oba obzornika izhajata v Zagrebu.

Razstava Prosvetne zveze

ob mednarodnem mladinskem taboru v Ljubljani je napravila na obiskovalce prav lep vtisk, predvsem je bilo opaziti pri nazorno podanih statističnih podatkih poudarek glede narodnih predavanj, ki jih je zveza prirejala. Dosedaj je bilo pri zvezi opaziti poudarjanje širjenja ljudske prosvete. Posebej pa je še opomniti, da je razstava obsegala le pregled dela zveze, ki ima svoj sedež v Ljubljani.

dvom, kam spadajo, je bolje, da jih obesimo v garderobo, kakor pa vržemo med cunje. Malovrh na primer je bil frakar, po Vošnjaku pa tudi »b. . .«. Kam torej z njim — med »višje« ali »nižje«? Zaradi fraka vsekakor med višje. Nosil je namreč žaket, zlat nanosnik in črno mefistofelično bradico. Razen tega je bil tudi glavni urednik, kar je pred vojno nekaj pomenilo; danes pa je urednik že vsak sušmar.

Po vojni so izgubili nekateri naslovi mnogo od svoje privlačnosti. Tako na primer razen uredniškega tudi doktorski. Prava reč, biti doktor, če pa ni službe. Biti ravnatelj, pa pomeni službo, oblast, denar, čast, sploh vse. Na vse so že prišli, le fakultete za proizvajanje ravnateljev še niso odprli. Taka fakulteta bi na mah zaposlila vse profesorje, tako da bi jim ne ostajalo časa za pisanje reklamnih predgovorov jedilnim listom in trgovskim cenikom.

Bolj gosposki od ravnatelja je direktor, in se tudi lepše sliši. Človeka kar privzdigne, ko vstopivšega pozdravljajo v vseh legah glasov: »Dobro jutro, klanjam se, gospod direktor! Izvolite, gospod direktor! Tako, gospod direktor!« Ali če čez ulico pozdravi znanec z glasom, da se ustavi ves promet. Stražnik zamiži in se obrne; kaj naj sicer, ko se izkazuje gospodu direktorju dolžna čast in spoštovanje?

Če bi pogledi bili vidni, bi pleča slehernega direktorja sličila brzojavnim žicam, jeseni zasedenim od lastavic, toliko pogledov, zavistnih in hudobnih, lepi na njih. Izkušen direktor to tudi ve, zato stopa možko in pokonci in še odzdravlja ne vsakemu. Le pred ministrom mu pade klobuk sam z glave. Pred še višjimi znajo biti tudi direktorji ponižni. Taki ponižnosti so rekli včasih, ko še ni bilo toliko direktorjev, kolesarska ponižnost. Kolesar namreč navzdol pritiska, navzgor pa krivi hrbet, zato seveda tudi hitro vozi.

Prosvetna zveza ima namreč svoj sedež v Ljubljani in Mariboru po prastari delitvi kranjskega in štajerskega dela, namesto da bi delo delila na primer po treh večjih slovenskih središčih: Ljubljani, Celju in Mariboru, vse gibanje pa bi predstavljala zveza v Ljubljani. Tako pa je danes zadeva taka, da niti na takih prosvetnih razstavah ni skupnega pregleda o prosvetnem delu v vsej Sloveniji.

Na edinstvenem papirju smo prvi

V svojem uvodniku dne 2. t. m. daje »Samouprava«, glavno glasilo IRZ, tole rožnato sliko našega gospodarskega življenja:

Kdor se giblje po naši zemlji in kdor vidi, kaj se stavi in zida ne samo v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu, ampak v vseh banovinskih središčih in po vsej Jugoslaviji, ta mora občutiti odkrito in pravo zadovoljnost.

Kaj pa tisti, ki ne vidi, kaj se zida v Ljubljani? In mislimo, da ga celo »Samouprava« ne bo našla, niti s svečo pri belem dnevu ne, ki bi to videl. Šaj se še zasebno skoraj nič ne stavi in zida. A »Samouprava« misli vendar na javne stavbe, kakor se bere v njenem sestavku.

In če je kaj v vsem tem uvodniku mikavnega, tedaj je to, da je postavljena Ljubljana na prvo mesto, kakor da bi se prav za prav v Ljubljani največ zidalo. Potem šele pride Zagreb.

Škof dr. Šarić za politiko dr. Mačka

Sarajevski nadškof dr. Ivan Šarić je ob 30 letnici svoje škofovske službe dejal med drugim tudi tole, kakor posnemamo po »Jugoslovenskem Lloyd«:

»Dokler bo naša Cerkev, dotlej bo slaven in močen hrvaški narod. Ljubimo se, bratje! Pred vsem naj bo ljubezen naše geslo, kakor je to čudovito povedal dr. Maček v svojem apostolskem velikogoriškem govoru. O tem govori tudi tisto naše čudovito geslo: »Vera v Boga in kmečka sloga.« In hvala Bogu, da je naš narod kmečki narod. Nikoli ni bil naš narod tako močan in tako nezlomljiv, kakor danes, ker se ljubimo, ker smo edini, ker smo v vsem ob dr. Mačku. V naši hrvaški narodni edinosti prednjači Bosna in Hercegovina. Pri nas ni nobenih trenj, ker držimo vsi za eno palico, a ta palica je, kakor je rekel neki veliki hrvaški škof, dr. Vladimir Maček.«

Razložna beseda

Pred nekaj tedni je ameriški dnevnik »New York Times« zelo razložno posvaril diktature, naj se ne vdajajo praznim upom glede ameriške nevtalnosti, če pride do vojne. Glede na najnovejšo dogodke piše te dni spet:

Naša dežela živi že dve leti pod zakonom o nevtalnosti. Toda naš narod ni nevtralen; z velikansko večino stoji na strani Kitajske zoper Japonsko; bil je zoper aneksijo Avstrije in se je veselil odločnosti, s katero je bila pripravljena nastopiti Češko-Slovaška za svojo neodvisnost.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

Lahko bi primerjali direktorje z gobami, toliko jih je; in tudi toliko vrst, koristnih in nekoristnih. Najkoristnejši so tisti na visokih položajih. So generalni in vicedirektorji; zastopniki, namestniki in vršilci dolžnosti generalnih in vicedirektorjev. Tem slede navadni direktorji in upravitelji s svojimi zastopniki, namestniki in vršilci dolžnosti. Bančnih, zavarovalnih, pisarniških, hotelskih, gostilniških, cirkuških in kinodirektorjev je nepregledna vrsta. Kdo bi mogel naštetiti vse? Nihče; še Erjavce in Brehms ne. Nekoč sem ujel v uho odgovor na vprašanje, kakšen direktor je vstopivši: »Najbrž kakšen Affenzirkusdirektor. . .« Opice so človeku najbolj podobne, pa zato ni nič čudnega, če imajo tudi one svoje direktorje.

Glavno opravilo direktorjev, posebno na visokih položajih je, da delajo zanje drugi. Najbolj ljubijo zasluge in pavovo perje. Škoda, da niso organizirani; bila bi prav čedna zveza. Mogla bi zalagati vse druge organizacije s predsedniki. Vsak direktor je rojen za najmanj eno predsedniško mesto. V sili gre tudi za glavnega ali vrhovnega tajnika, se pravi: sekretarja. Za sekretarja z naglasnim a, ne drugim e. Ko Ljubljana še ni imela kanalizacije, so se tisti mestni možje, ki jih ni zamenjati z mestnimi očeti, ki so praznili greznice, imenovali sekretarje z naglasom na prvem e. Vodnik njihov pa se je imenoval glavni sekretar. Časi se spreminjajo, z njimi pa tudi pomen naslovov.

Naslov ima veliko privlačnost, večjo od fraka in denarja. Denar se izda in ga ni, naslov pa ostane. V zaporu na primer so vsi enako oblečeni, nihče nima fraka. Pa vendar olikan paznik gospoda ne ogovarja s »Slišite vi, arestant«, ampak lepo in spodobno z »gospod direktor«. Če je zraven domači gospod ravnatelj, a, potem je pa kaj drugega. Tudi v kaznilnici velja namreč fizikalno pravilo, da dve telesi ne moreta biti istočasno na istem mestu.